

Sabina Brakoniecka, *W trosce o czystość wiary. Północnonigeryjski ruch 'Yan Izala a fundamentalistyczna myśl muzułmańska*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2014, ss. 127.

Książka Sabiny Brakonieckiej stanowi rzeczowy opis powstania, ideologii i działalności Stowarzyszenia do Walki z Innowacjami i Umocnienia Sunny (ar. Dżama'at Izalat al-Bid'a wa-Ikamat as-Sunna), jednej z organizacji muzułmańskiej w Nigerii, w języku hausa zwanej w skrócie 'Yan Izala. Autorka jest absolwentką afrykanistyki oraz dziennikarstwa i nauk politycznych na Uniwersytecie Warszawskim. Ukończyła ponadto studia podyplomowe „Polityka i kultura w krajach Azji i Afryki”, prowadzone w Polskiej Akademii Nauk. Jej wszechstronne wykształcenie, przede wszystkim zaś znajomość specyfiki islamu w Nigerii oraz języka hausa, umożliwiły rzetelne opracowanie zagadnienia, dzięki wykorzystaniu źródeł niedostępnych dla przeciętnego czytelnika.

Ważną częścią książki jest obszernie wprowadzenie w problematykę fundamentalizmu muzułmańskiego. Pozwala to bowiem umiejscowić 'Yan Izala na tle innych organizacji o podobnym charakterze, istniejących zarówno w Nigerii, jak i w świecie islamu w ogóle. Autorka zwraca uwagę na trudności w zdefiniowaniu pojęcia fundamentalizmu, którym określa się ruchy o różnym charakterze i celach. Zaprezentowanie w rozdziale pierwszym historii rozwoju islamu w Nigerii znacznie ułatwia natomiast zrozumienie procesu kształtowania się religijnego radykalizmu w tym kraju, jego przyczyn i źródeł.

Jedną z głównych cech muzułmańskiej myśli fundamentalistycznej jest uznanie władzy religijnej za nadrzędną wobec świeckiej, a nawet wykluczenie możliwości koegzystencji tych dwóch systemów w świetle islamu. Fundamentalisci negują zatem aktualnie panujący ład społeczny, jako niezgodny z zasadami wiary i proponowaną przez nich interpretacją Koranu i tradycji Proroka. Ideologia ta zdobywa najwięcej zwolenników na obszarach o złej sytuacji ekonomicznej, wśród ludzi mających poczucie niesprawiedliwości społecznej. Charakterystyczną cechą ugrupowań fundamentalistycznych w islamie jest także utożsamianie religii z polityką oraz dążenie do zbudowania państwa opartego na surowych zasadach własnej interpretacji religii. Tendencją wielu tego rodzaju ruchów jest ponadto wykluczanie ze wspólnoty tych wyznawców islamu, którzy nie podzielają ich wizji wiary, oraz

walka z przeciwnikami religijnymi i politycznymi, przybierająca czasem formę zbrojnego dżihadu.

Ideologia fundamentalistyczna w islamie ma długą historię. W Nigerii zapoczątkował ją fulański uczyony, Usman dan Fodio (1754–1817), który na początku XIX wieku podbił większość północnych obszarów tego kraju. Jego działalność zakorzeniła ideę odnowy religii w świadomości muzułmanów nigeryjskich. „Święta wojna” Usmana, pod hasłem „oczyszczenia” miejscowego islamu oraz utworzony przez niego Kalifat Sokoto do dzisiaj są inspiracją dla ruchów fundamentalistycznych w Nigerii. Do jego reformatorskich dokonań odwołuje się również organizacja ‘Yan Izala, założona przez Isma’ila Idrisa w 1978 roku. Za sprawą jego nauczyciela, Abubakara Gumiego (1922–1992), który utrzymywał bliskie kontakty z Arabią Saudyjską, ideologiczną podstawą działalności tej organizacji stał się wahhabizm. W tym miejscu warto dodać, że Abubakar Gumi, który uważał siebie za kontynuatora Usmana dan Fodio i pozostawał pod dużym wpływem bliskiej mu ideologii wahhabickiej, w swojej koncepcji reformy islamu inspirował się także fundamentalistycznym dorobkiem Stowarzyszenia Braci Muzułmanów, założonego przez Egipcjanina, Hasana al-Bannę (1906–1949). Studiował między innymi dzieła najważniejszego z ideologów Braci Muzułmanów, a mianowicie Sajjida Kutba (1906–1966). Gumi podzielał jego koncepcję współczesnej *dżahiliji*, rozumianej jako stan stagnacji i niewiedzy, w którym znaleźli się dzisiaj muzułmanie na skutek przejścia zachodnich wzorców politycznych, społecznych, ekonomicznych i edukacyjnych.

Najbardziej charakterystyczną cechą ideologii ‘Yan Izala jest to, że uważają oni sufizm za niezgodny z „czystym” islamem. Podobnie jak twórca wahhabizmu, Muhammad Ibn Abd al-Wahhab (1703–1792), kładą nacisk na naczelny dogmat islamu – ideę jedynobóstwa, dla której największym zagrożeniem, według nich, są właśnie praktyki mistyków. Wytaczając walkę przeciwko popularnym i wpływowym w Nigerii bractwom sufickim, ‘Yan Izala przyczynili się do eskalacji konfliktów i rozłamu wśród miejscowych muzułmanów. W swojej książce Sabina Brakoniecka prezentuje historię tej organizacji od początków jej powstania, sylwetki przywódców, strukturę wewnętrzną oraz uwarunkowania społeczne sprzyjające jej rozwojowi. Dużo miejsca Autorka poświęca edukacyjnej działalności ‘Yan Izala, do której przywiązują oni duże znaczenie. Umiejscawiając tę organizację na tle innych ruchów fundamentalistycznych w Nigerii, Sabina Brakoniecka nawiązuje również do kwestii przypisywanych jej związków z bojownikami sekty Boko Haram. Sami ‘Yan Izala odcinają się jednak od wszelkich aktów przemocy, jako niezgodnych z głoszoną przez nich ideologią powrotu do „czystej” wersji islamu poprzez edukację, budowę świadomości muzułmanów oraz poprawę warunków ich życia na północy kraju.

Książka Sabiny Brakonieckiej ma dużą wartość naukową i poznawczą. Autorka wykorzystała imponującą liczbę źródeł. Są wśród nich opracowania w języku hau-

sa, artykuły dostępne w Internecie, a nawet nagrania wideo. Dzięki przystępnemu językowi oraz szczegółowym komentarzom publikacja ta może dotrzeć do szerokiego grona czytelników zainteresowanych historią islamu w Nigerii. Stanowi ona jedno z nielicznych do tej pory polskich opracowań poświęconych fundamentalizmowi muzułmańskiemu w tym kraju. W ostatnim czasie jest to tematyka niezwykle aktualna i medialna. Książka Sabiny Brakonieckiej wypełnia zatem lukę w badaniach nad problematyką współczesnych zjawisk religijno-politycznych w świecie islamu, ważnych nie tylko ze względów czysto naukowych. Książkę można z powodzeniem wykorzystać do celów dydaktycznych, ale także warto ją polecić religioznawcom, kulturoznawcom oraz badaczom islamu i stosunków międzynarodowych.

Patryk Zając